

Exam. Code : 103204

Subject Code : 1155

B.A./B.Sc. 4th Semester

ENVIRONMENTAL STUDIES

Paper—ESL-221

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—75

Note :—Section-A (25 marks) : It consists of **SEVEN** questions. Candidates are required to attempt any **FIVE** questions, each carrying **5** marks. Answer to any of the questions should not exceed **2** pages.

Section-B (50 marks) : It consists of **EIGHT** questions. Candidates are required to attempt any **FIVE** questions, each carrying **10** marks. Answer to any of the questions should not exceed **5** pages.

SECTION—A

1. What are the causes and consequences of Deforestation ?
2. How is environmental studies multi-disciplinary in nature ?
3. Enlist the various major Ecosystem types.
4. What are the various threats to biodiversity ?
5. How does the pollution affect the Climate ?
6. What are the various strategies by which water can be conserved ?
7. What is Population Explosion ?

SECTION—B

8. Discuss in detail the functioning of an Ecosystem.
9. What do you understand by Land degradation ? Discuss its causes and steps to prevent it.

10. India is a mega-diversity nation ? Discuss.
11. What are the causes and effects of Thermal Pollution ?
12. What are provisions in our legislation to protect environment ?
13. How does environmental pollution affect the Human Health ?
14. What is Disaster Management ? How can the various natural calamities be managed ?
15. What are the various issues and measures for Women and Child Welfare at National and International level ?

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਭਾਗ ਓ (25 ਅੰਕ) : ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 5 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 2 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ ਅ (50 ਅੰਕ) : ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 5 ਪੇਜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਗ—ਓ

1. ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹਨ ?
2. ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਅਧਿਐਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਾਤਮਕ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ?
3. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਤੰਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰੋ।
4. ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖਤਰੇ ਕੀ ਹਨ ?
5. ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਜਲਵਾਯੂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
6. ਕਿਹੜੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?
7. ਆਬਾਦੀ ਵਿਸਫੋਟ ਕੀ ਹੈ ?

ਭਾਗ—ਅ

8. ਇੱਕ ਈਕੋਸਿਸਟਮ ਤੰਤਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
9. ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਪਤਨ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਇਸਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਚਰਣਾਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
10. ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
11. ਥਰਮਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀ ਹਨ ?
12. ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹਨ ?
13. ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ?
14. ਆਪਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀ ਹੈ ? ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਕ ਆਪਦਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
15. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਲ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਉਪਾਅ ਕੀ ਹਨ ?

(Hindi Version)

ਨੋਟ:— ਭਾਗ-ਕ (25 ਅੰਕ) : ਇਸमें सात प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी कोई पांच प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 5 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 2 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग-ख (50 अंक) : इसमें आठ प्रश्न दिए गए हैं। परीक्षार्थी कोई पांच प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 10 अंक हैं। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 5 पृष्ठों से अधिक न हो।

भाग-क

1. वनों की कटाई के कारण और परिणाम क्या हैं ?
2. पर्यावरणीय अध्ययन प्रकृति में बहु-अनुशासनात्मक कैसे है ?
3. विभिन्न प्रमुख पारिस्थितिकी तंत्र के प्रकारों को सूचीबद्ध करें।
4. जैव विविधता के लिए विभिन्न खतरे क्या हैं ?

5. प्रदूषण जलवायु को कैसे प्रभावित करता है ?
6. किन विभिन्न रणनीतियों से पानी का संरक्षण किया जा सकता है ?
7. जनसंख्या विस्फोट क्या है ?

भाग-ख

8. एक पारिस्थितिकी तंत्र के कामकाज के बारे में विस्तार से चर्चा करें।
9. भूमि क्षरण से आप क्या समझते हैं ? इसके कारणों तथा इसे रोकने के लिए चरणों पर चर्चा करें।
10. भारत एक मेगा-विविधता वाला राष्ट्र है ? चर्चा करें।
11. थर्मल प्रदूषण के कारण और प्रभाव क्या हैं ?
12. पर्यावरण की रक्षा के लिए हमारे कानून में क्या प्रावधान हैं ?
13. पर्यावरणीय प्रदूषण मानव स्वास्थ्य को कैसे प्रभावित करता है ?
14. आपदा प्रबंधन क्या है ? विभिन्न प्राकृतिक आपदाओं को कैसे प्रबंधित किया जा सकता है ?
15. राष्ट्रीय और अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर महिला और बाल कल्याण के विभिन्न मुद्दे और उपाय क्या हैं ?